

IGAV LUGU SELLEST, MIDA ME KÕIK TEAME NIIGI

Lugupeetud Riigikogu liikmed, minister, akadeemikud, rektorid, kõik kohaletulnud.

Mul on au kõneleda teie ees sel magusvalusal teemal, mis on teaduse ja kõrghariduse rahastamine Eestis. See teema on valus, sest kõigeks ei jätku – meie teadlastel on piisavalt suutlikkust, et teha kogu riigieelarvest teadus ja ilmselt üle poole sellest oleks ikkagi rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline.

Aga see teema on ka magus, sest õnneks on osa Eesti teadust nii kõva, et juhul, kui Eesti riik enam üldse teadusele raha ei eraldaks, jääksid need uurimiserühmad ellu ka puhtalt rahvusvaheliselt liikuvale teadusrahale toetudes. Siiski on selge, et meie teadus vajab mitte ainult tippe, vaid ka tugevat keskklaasi, mistõttu tuleb tervitada ettepanekut taas suurendada baasrahastamise osa teaduseelarves. Aga mitte enne, kui oleme kindlad – see, mida me rahastame, on tõesti vähemalt tugev keskklass.

Tänase ürituse motoks kujuneb ilmselt « kas teeme ka midagi » ? Sest arutanud, arvutanud ja rääkinud on paljud. Ega tehtud on ka – juba 2012. aastal leidis TANI arutelupaber teadus ja arendustegevuse ning innovatsioonipoliitika peamiste suundade kohta, et taristu on meil nüüd enam-vähem valmis. Kahtlustan, et tegelikult on meil teda pisut rohkemgi kui hädapärast tarvis on, aga eks sellega tuleb nüüd elada.

Meenutame korra, mis on Euroopa Liidu teaduspoliitika mõte ja olemus. Tsiteerin Euroopa Komisjoni teaduspoliitika aluspõhimõtet, mis on ideoloogiline tagapõhi Euroopa Liidu teadus-arendus- ja innovatsioonieelarvele:

Euroopa liit peab olema teadus-arendustegevuses aktiivne sellepärast, et teaduse tegemise sisemine loogika seda nõuab.

Kõrgtasemel teadus on üha keerukam ja interdistsiplinaarsem.

Kõrgtasemel teadus on üha kallim.

Kõrgtasemel teaduse tegemine nõuab järjest suuremat kriitilist massi.

Ei ole olemas teaduslaboratooriume, ülikoole ega ettevõtteid, kes üksinda suudaksid neile väljakutsetele vastata. Isegi liikmesriigid eraldivõetuna ei suuda enam olla eesliinil kõikides teadus- ja

tehnoloogiavaldkondades. Koostöö organiseerimine, rahvuslike teaduspoliitikate koos toimimine Euroopa tasemel, on tänapäevase teaduse tegemise eelduseks, tulenevalt teaduse enese muutumisest.

Ilma Euroopa ühtse teadusruumi arendamiseta ei ole võimalik liikmesriikide fragmenteerunud teadustegevuse tänapäevase teaduse jaoks hädavajalik ühendamine. /tsitaadi lõpp/

Need investeeringud, mis võimaldasid meil välja arendada rahuldava teadustaristu, saime me suuresti Euroopa Liidult. Euroopa Liit aga ei arendanud Eestis teadustaristut mitte selleks, et Eestil oleks võimalik senisest iseseisvamat, kõigekülgsemat ja kapseldunumat teaduspoliitikat ajada.

Euroopa liit tegi need investeeringud selleks, et integreerida Eestit konkurentsivõimelise osana Euroopa teadus- ja kõrgharidusmaastikule.

Selleks, et panustaksime seal, kus me oleme loomuldasä tublid – kas juhuse tahtel, demograafilise olukorra sunnil, geograafilise asukoha või oma maavarade profiili poolest eeliseisundis teadust tegema.

Juhuse all pean ma muide antud kontekstis silmas neid teadussuundi, mis on meil tugevad tänu selle ala entusiastide pingutustele viimase paarikümne aasta jooksul, mida on enamasti toetanud ka nendes valdkondades eksisteeriv tugev rahvusvaheline tellimus, olgu see siinkohal ära öeldud. See on tähtis.

Niisiis, me ei saanud Euroopa Liidu raha selleks, et arendaksime välja eelkõige sisemisest konkurentsist lähtuva teaduse ja kõrghariduse mudeli, mida peaksime edaspidi ülal peamiselt eesmärgiga toota tööjõudu kodumaisele tööturule ja luua teadust vaid kodumaiste ettevõtete äri etenduseks. Me ei saanud raha ka selleks, et tekitada teaduse ja kõrghariduse mudel, mis kataks võimalikult mitmekülgset meie majanduslikud ja ühiskondlikud vajadused ja minimeeriks tarvidust leida Eestisse spetsialiste mujalt riikidest. Ega ka selleks, et asetaksime oma noored kõrgharitud spetsialistid kasti, mis piiraks nende vabadusi võrreldes oma vähem haritud kaasmaalastega. Vabadust valida töö- ja elukohta kogu Euroopa Liidus.

Aga vastu kõiki Euroopa Liidu ootusi oleme me seda suutnud. Me oleme kas juba teinud või räägime tõsiselt, et võiks teha kõike eelöeldut, milleks meile raha ei antud. Arendanud välja haridus-

teaduskeskused, mis konkureerivad omavahel. Sellistena ei saagi nad teha koostööd Eesti teaduse ühise « müügitöö » nimel.

Oleme laiendanud ülikoolides pakutavate õppekavade nomenklatuuri selleks, et astuda varvastele üksteisele, mitte kandadele näiteks oma Põhjala naabritele. Loonud teadusgrupe Tallinnas neist, kes on miskil põhjusel Tartus solvunud ja vastupidi. Katnud üle juba niigi ülekatvusega pakkumispoolt ka rahvusteadustes ning kultuuriuuringutes.

Rahvusteaduste puhul, olgu mainitud kõrvalepõikena, on killustumine tõepoolest eluohtlik, erinevalt rahvusvaheliselt müübivatest teadusharudest. Näiteks biotehnoloogiate valdkonnas on alati võimalik leida üsna palju välisvahendeid ja nii ongi leitud. Võib väita, et neis valdkonnas on terav sisemine konkurents toonud valdkonda edukat teadust juurdegi. Kuid näiteks kolmes keskuses tehtavale juurateadusele, mis on rahastamise kontekstis kindlasti rahvusteadus, ei saanud rahvusvahelised eksperdid viimati anda sugugi üheselt positiivset hinnangut.

Oleme kulutanud palju raha koolitamaks noori inimesi erialadel, mille järele on Eestis küll mõningast nõudlust, aga see on liiga väike, et pakkuda erialast tööd kõikidele lõpetajatele. Seejärel oleme me solvunud, kui nad on teinud seda, milleks neil on Euroopa Liidu kodanikena õigus ja mida on neile soovitanud Euroopa põhivabadustest üks – otsinud tööd mujal.

Oleme Euroopa Liidu poolt toetatud taristul õpetanud väärt spetsialiste, kelle üle saame olla uhked, sest neid oodatakse kõikjal Euroopas, et seejärel asuda otsima viise ja võimalusi neil tiibu kärpida. Näiteks Tartu ülikoolis on viimastel aastatel kasvatatud vastuvõttu arstiteaduskonda ja loodud ka rahvusvaheline õppekava, et aidata teistelgi riikidel Tartu kvaliteetsest „toodangust“ osa saada just siin, meie juures, omi tulevasi doktoreid koolitades.

Nüüd otsime avalikult võimalusi, et kogu selle töö vili kodumaale jätta, unustades rahvusvahelise panuse Tartu ülikooli selleks, et meil oleks jätkuvalt see suurepärase arstiteaduskond ja et meie arstitudengid saaksid ülikooli kliinikumis näppida maailma parimaid seadmeid.

Otsime kõverteid, sest aus tee oleks võita oma noored spetsialistid endale ausas konkurentsivabal Euroopa tööturul.

Ma pean ausalt ütlema, et teadus-arendustegevuse ja kõrghariduse tulevikuvestluste toon ei erine oma suletuselt meie kahetsusväärsest migratsioonidebatist. Sest milleks meile kogu see Euroopa Liidu piiriülene eelarve, kui me tahame lihtsalt ise olla, mitmekülgsed, sõltumatud, peamiselt iseenda ise olemise huvides?

Struktuurivahendid loovad eeldused. Euroopa raamprogrammid ja Horizon 2020, aga ka Erasmus kõigile, on mõeldud selleks, et kogu Euroopa haritud ja akadeemiline potentsiaal realiseeruks kogu ühtse majandusruumi hüvanguks. Euroopa Liit näeb hullumoodi vaeva, et lammutada piire. Meie oleme näinud hullumoodi vaeva, et saada võimalikult sõltumatuks Euroopa ülikoolide pakutavast ühtsest õppe- ja teadusruumist ning evida iseseisvat võimekust võimalikult laias valdkondade nimistus ja nüüd siis loomulikult otsime võimalusi piirata ka osalemist ühtsel tööturul. Endalgi vähe, selline on meie moto.

Vabandust, aga nii see paistab, kui vaadata Eestis tehtut ja kirjutatut ning püstitada üks kõige tavalisemat sorti tulemusauditi küsimus „*Kas Eesti on kasutanud EL vahendeid kooskõlas Euroopa eelarve rakendamise üldiste eesmärkidega ning spetsiifiliste teadus-arendustegevuse eelarveosa eesmärkidega?*“. Detailides on palju ilusat, muuhulgas oluliselt kasvanud tippteadlaste hulk - selliste, kes tsiteeritavuselt kuuluvad 1% maailma parimate hulka, aga üldplaan näib inetu.

Miks arvame, et mõistlik on kasvatada ja arendada süsteemi, mis iseenda raskuse all kokku vajub niipea, kui doonorid oma toe alt tõmbavad?

Euroopa liidu nägemuses pole ükski liikmesriik mingi puuk, lõpmatu retsipient. Euroopa liit soovib, et Euroopa teadusruum oleks ühtne. Sellepärast, muide, on Euroopa teaduseelarve, erinevalt põllumajanduse- või struktuurivahenditest, geograafiliselt 100% neutraalne.

Jah, ka viimase eelarveperspektiivi ettevalmistamise ajal püüdsid mõned riigid, kel tõsiseid raskusi raamprogrammidest raha saada, näiteks Küpros, seada sisse rahvuslikke miinimumümbrikke, millega osa teadusraha oleks läinud jagamisele nii, et keegi ilma ei jääks. Seega arutati värskelt üle ja kontrolliti, kas see, midamoodi Euroopa liit teaduse rahastamist näeb, on ikka mõistlik ja õiglane. Ja leiti, et on küll. Geograafiline neutraalsus jäi alles.

Ka konkurents peaks toimima kogu Euroopa teadusturul ja kõrgharidusturul, kus Eesti ülikoolid ja asutused üheskoos panustavad ja konkureerivad. Ega majanduseski ei teeks Eesti ettevõtetele sektoraalne kooskonkureerimine rahvusvahelisel turul halba, aga neist me lihtsalt täna ei räägi. Mainin seda, et näidata: teadus-arendustegevus ega ka kõrgharidusvaldkond pole miskit nii erilist. Samamoodi pole viis, kus Eesti on kasutanud struktuurfondide raha selleks, et teravdada sisemaist konkurentsi, omane ainult Eestile. Ega isegi mitte ainult teadusvaldkonnale – ka kohalikud omavalitsused kipuvad tekitama lähestikku sarnase funktsiooniga rajatisi, et omavahel konkureerida, mitte Eestit arengus teistele Euroopa riikidele järele aidata.

Seda meenutada on väga oluline, et mitte olla teaduse ja kõrghariduse viimase kümnendi arengute suhtes ülekohtune. Sarnaseid hädasid on kõigis sektoris, sest ideaalseid otsuseid pole maailmas olemas. Aga vähemasti Euroopa liidu teaduseelarve süsteemi endasse pole neid hädasid sisse kodeeritud, ja kui me nüüd lähima kümnendi jooksul toibume rahvusliku ümbriku põhjal tehtud otsustest ehk struktuurivahenditest teadus- ja kõrgharidusmaastikul, siis tuleb meil hakata teadust ja kõrgharidust nägema ja arendama ühtses Euroopa teadusruumis.

Veel tahan ma öelda, et vaevalt mõtles ükski tegija ses sektoris, et kõikide teaduse ja kõrghariduse organisatsioonide üksikutest sammudest kujuneb niisugune negatiivne üldpilt. See on lihtsalt juhtunud, sest olime maale saabuvast rahast veidi uimased, seda raha tuli kasutada kiiresti ja kuna heade oskustega projektikoostajad suudavad mistahes tegevuse rahastavaks kirjutada, siis nii läkski.

Euroopa liidu rahade kasutamise reeglid on liiga pehmed, et panna liikmesriike nende rahade toel tõesti piiriülest kasu otsima, see kahjuks on nii. Sõltumata sellest, mida meile deklareerivad juhtivad volinikud.

Tahan, et keegi kuulajaist ei mõistaks valesti – see arengulõks, mille teadus-kõrgharidussüsteem on endale kaevanud, mis paneb TANI liikmete enamust, avalikku arvamust ja poliitikuid nõustuma, et sektoris on struktuurseid probleeme, üleinvesteeringut ja dubleerimist – on kurvastavalt tavaline.

Eriti suur on möödapaneku risk just struktuurivahendite puhul, aga viimased on avaldanud meie teadus- ja kõrgharidusmaastikule olulist mõju – nende osakaal eelmisel Euroopa liidu rahastamisperioodil kõikus eri aastatel 33 ja 51% vahel. Kuid kurvastada pole mõtet.

Struktuurivahendid suuresti kaovad, jääb puhas Euroopa Liidu teadustegevuse eelarve, mis toetab neid, kellel on rahvusvaheliselt midagi panustada.

Sihik tuleb nüüd lihtsalt õigeks seada – konkurentsieeliste kasutamine, mitte kunstlike piirangute seadmine on see, mis viib meid edasi. Kuid konkurentsikeskkond tuleb ümber defineerida – selleks on maailm, aga vähemasti kogu Euroopa ühtne teadusruum.

Kui me nüüd vaataksime tervet Eesti teadus- ja kõrgharidusruumi kui üht üksust, mis peaks konkureerima Euroopa teadusturul Horizon 2020 rahade nimel, toetudes oma senistele tugevatele külgedele, siis ilmselt teeksime me kiiresti mõned sammud:

- Lõpetaksime mittevajaliku dubleerimise asutuste vahel. Kas seda tehakse asutusi liites või vastupidi, nende eripära selgelt välja tuues ja seetõttu dubleerimist välistades, on mul ausalt öeldes sisulisest küljest üsna ükskõik. Kui me võsa vahelt välja löikame, nii et kandvad puud jälle valgust saavad, siis pole enam tähtis, kas mõnede puude ümber ka ühise aia ehitame või seisab igaüks ise. See küsimus on täiesti sekundaarne.
- Eristaksime teadusel põhineva akadeemilise kõrghariduse ja diplomid selgelt rakenduslikust kõrgharidusest ning seaksime neile erinevad eesmärgid
- Asuksime eelisarendama neid valdkondi, milles oleme tugevad. Loomulikult nende arvelt, milles me ei ole tugevad või mille üleval hoidmiseks napib meil tõsiselt kandepinda kas teadlaste enda panuse näol või siis ühiskondliku tellimuse olemasolu näol.
- Erandeid rahvusteadustele ja kaunite kunstide õpetamisele tuleb teha, aga needki peavad olema tingimuslikud – mitut riigi poolt asutatud kõrgkooli meil ikka on tarvis, kus saab õppida kunstkäsitööd? Praegu on kolm.

Aga mis ma ikka räägin. Tegelikult seda, mida teha, ju teatakse. Raskused, mis asja juures on, selguvad jälle juba 2012.a aasta TANI arutelupaberist teadus-arendustegevuse ja innovatsioonipoliitika kohta. Muidu üsna kindlas kõneviisis paber sisaldab lausejuppi : „Kõrghariduses tuleb rääkida spetsialiseerumisest ja *püüda* kokku leppida kes millest peab loobuma“. Kogu muu paber räägib selgelt ja kindlalt sellest, mida teha – ja siis äkki – *püüda kokku leppida*. Selles seisnebki meie traagika. See, mis ülalpool raamis sees lugeda on, on meie *millenium goals*, mis, sarnaselt Maailmapanga omadega

on siililegi selged, aga näivad kättesaamatud. Lohutuseks – aastaks 2015 on *millenium goals* siiski enam-vähem saavutatud.

Ei saa öelda, et vahepeal poleks püütud nimetatud probleeme lahendada. Oi, kuidas on püütud. Aga pole saadud, sest igaüks kardab esimesena samme astuda. Äkki mina optimeerun, loobun millestki; ja teised venitavad, kuniks tuul pöördub ja nende venimisest saab neile edu ja mulle kaotus? Selles on küsimus.

Kõik kõrgkoolid on mõistnud, mida neil teha tuleb – üle vaadata, mis on nende koht ja roll Eesti kõrgharidusmaastikul. Kõik saavad aru ka sellest, et õppekavade meeletu killustumine on ressursi raiskav ja noori eksitav.

Raiskav, sest kitsalt valides tehakse palju valesid valikuid. Iga 18 aastane suudab otsustada, kas teda huvitab *realia* või mitte, aga mitte tingimata seda, kas temast peaks saama keemiainsener, kuskil kosmosetehnoloogia *start-up*’is toimetav füüsik või primaarsektori keskkonnaspetsialist.

Eksitav, sest astudes sisse erialale, mille nimetus kõlab nagu väga täpne ametikirjeldus, jääb kergesti mulje, et kolmest aastast peaks piisama omandamiseks vajalik käsitööoskus ja see ongi see, mida ülikool peab pakkuma. Aga ülikool on midagi muud – laiad teadmised valitud sektoris, nende baasilt spetsiifilised oskused.

Sõltumata koolist, sõltumata tõenäoliselt sellestki, kes on kuskil rektor, on alanud üsna ühesuunalised muutused, aga arglikult. Sest peaks poliitiline tuul pöörduma, võib ratsionaalne otsus paista äkki väga ennasthävitav.

Oleks abiks saada see parteideülene kokkulepe, et ei tule otsuseid, mis võiks sisult mõistlike sammude eest karistada. See hirm ei ole põhjendamatu, sest lõppude lõpuks on praeguses kõrghariduse killustumises ja dubleerimises süüdi kunagine HTMi tellimus – iga õppekava avamise eest maksti ju peale.

Nii saabki meil ülikoolis – akadeemilistes asutustes, rõhutan - õppida väikeettevõtjaks, liiklusohutuse spetsialistiks ja lihtsalt tervisejuhiks, omandada eraldi erialadena imagoloogiat ja ristmeediat. Täiesti segi on läinud rakendus- ja akadeemiline haridus. Mõni neist erialanimetustest kõlab nagu praktiline

spetsialiseerumine iseenesest akadeemilisel õppesuunal nagu ajakirjandus või majandus, aga mõni paraku sobiks pigem kutseõppeasutusse.

Kõik need erialad leiab meie kõrgkoolide kodulehtedelt, midagi pole välja mõeldud. Kõik on kindlad, et me vajame korralikku, tugeval teadusel põhinevat, mitmekülgset *universitast*, meie oma üht ja ainsat, mille Gustav II Adolf meile 1632. aastal asutas ja mille üle oleme uhked – ja siis väljastab see kool diplomeid, mille peale on kirjutatud „lõpetanud hotelliteenuste turundaja eriala“? Meil on inseneride õpetamisele spetsialiseerunud kõrgkool, jällegi teaduse tegemisel põhinev ja sellest toituv õppeasutus selleks, et mõne inimese diplomil seisaks kiri „kinnisvara korrashoiu spetsialist“? Kolmas teaduskeskus, veel üks akadeemiline asutus, kirjutab kellelegi diplomile „puhkusekorraldaja“, tõsi peene võõrkeelse termini taha peitudes.

Vabandust. Kui see pole eksitav, siis on ta raiskav. Võib-olla neil noortel pole akadeemilist haridust, aga neil on igatahes ülikoolidiplom. Mis on eksitav. Kui neil tõesti oleks korralik akadeemiline haridus, millega siis minnakse kinnisvara korrashoiu spetsialistiks või kanuumatkasid korraldama, siis oleks see raiskav. Midagi on kindla peale valesti.

Me ei saagi tahta, et nende erialade lõpetajad läheks magistriõppesse, ometi soovime, et suurem enamus bakalaureusi edasi õppima läheks. Me eraldame need „teistmoodi“ ained rakenduskõrgharivateks, aga pakume neid akadeemiliste asutuste kolledžites. Väga eksitav. Ülikoolidele ja rakenduskõrgkoolidele tuleks teha nii selge vahe sisse, et diplomid oleksid ikka väga selgesti eristatavad. Mis ei tähenda, et neid või minupärast nende kinnisvaravaldusi ei võiks ühtselt juhtida, kui seda soovitakse, aga nagu juba ütlesin, juhtimiskorraldus on sisu suhtes sekundaarne.

Igasuguste reformidega on tavaliselt nii, et esmalt proovitakse, ehk võidutseb ratsionaalne arutelu ja mõistlikud otsused sektoris ise ja ilma, et neid otsuseid tuleks kusagilt kõrvalt provotseerida. On aasta 2015 ja me võime selle etapi läbi käiduks lugeda. Ei saanud hakkama. Ülikoolid, kes on ju ka meie põhilised teadusasutused, leppisid kokku mingid pehmed prioriteedid, mis tähendab vaid seda, et mitteprioriteetsed erialad kaotavad võib-olla 10 protsenti oma eelarvest, võetakse maha aktiivsest turundusest, aga katsuvad nui neljaks edasi hingitseda. Ei tulnud välja kõrghariduse reform rohujuure tasandilt alustades, ei tule ka teaduasutuste reform. See on selge.

Nüüd on aeg ministeeriumil, õigemini ministeeriumidel vapper olla. Asjasse puutuvaid on enam kui vaid HTM ja MKM. Aga süüdi jääb kindlasti HTM, kiitus praegu loodetavasti äratehtava eest tuleb aastal 2035, kui mööname, et 2015. aastal tehtud sammudest alguse saanud konsolideerimine lubas Eestil jääda edukaks Horizon 2020 ja edasiste Euroopa teadusprogrammide rahade kasutamisel, mis lõpuks on hakanud ka avaldama mõju Eesti majandusarengule – keskmise sissetuleku lõksust on Eesti selleks ajaks peaaegu välja murdnud.

Vajadus ühtpidi konsolideerivaid ja teistpidi eristavaid samme astuda ei tulene Oki šokiraportist. Ega ole ka minu isiklik arvamus. Kui valdav osa TANI küsitlusele vastanud liikmeist täna leiab, et käed rüpes istudes saab meie konkurentsivõime lähemate kümnendite jooksul halvatud, siis tuleb tegutseda. Mul puudub ka igasugune illusioon, et muutused viiks 100% õiglase ja parima lahenduseni. Kaotame raudselt ka midagi väärtuslikku ja säilitame kogemata midagi kehva. Nii juhtub alati, pole midagi teha.

Aga olen kindel, et suures plaanis langetame õiged otsused, kui kaalutluspõhimõtte on üks ja seesama. Ikka see, millele osutab Euroopa liidu teaduspoliitika, niipalju kui seda viimast sõnastatud on – eesmärgiks on piiriülene kasulik koostöö, olemaks võimas teaduspartner globaalses maailmas ja vähendamaks Euroopa teadusmahuka majanduse mahajäämust USAst. Eesmärgiks peab olema avatus ja oma tugevate külgede ära kasutamine. Eesmärgiks peab olema olla ühtne Eesti teadusruum ja sellisena üle oma varju hüppamine Horizonsi rahade kasutamisel. Mis muide annavad pigem eelise neile, kelle teadustegevusel on praktikas rakenduv ots silmaga näha.

Vastu saab väita, et kõik riigid tirivad tekki enda poole ja kõik inimesed ning kõik asutused kõikjal maailmas. Et see on normaalne. Raske vaielda. Aga muide ka 1990tel aastatel, kui Eesti liberaliseeris ahvikiirusel majanduse ja isegi põllumajanduse, avas piirid oma inimestele uudistamiseks ülejäänud maailma, astus 5. Euroopa raamprogrammi täisõiguslikuks liikmeks enne kui ta liitus muude Euroopa liidu poliitikatega, osundati nende otsuste ennatlikkusele, läbimõtlematusse, oma rahvast vaesustavatele potentsiaalsetele riskidele ja asjaolule, et kuigi paljud jutlustavad vabamajandusest, ei praktiseeri seda keegi.

Me selgelt võitsime sellest, et suutsime teha seda, mida teised õigeks pidasid, aga läbi viia ei suutnud.

Kui tol ajal oleks olnud olemas täna tasemel sotsiaalmeeida, siis näiteks Eesti otsus 5.

Raamprogrammiga eraldiseisva sisse makse kaudu täieõiguslikuks liikmeks liituda oleks toonud kaasa

pahameeletormi – kõikteadjad oleks raudselt öelnud ,et me ei saa seda raha tagasi, mille sisse panime. Et mõistlikum oleks see kulunud raha jagada otse oma teaduasutustele, sest parem varblane peos. Aga otsustajatel oli julgust otsustada ja me ei ole pidanud pettuma.

Kahtlemata on 5.- 7. Raamprogramm loonud Eestisse rohkem oma ala tippe ja ka mõistlikke keskmikke kui oleks meil ilma Euroopa liidu rahastuseta. Põhilised möödalasud, mis kipuvad minu tänast ettekannet varjutama, tulenevad just struktuuripoliitikate vahendite kasutamisest. Seepärast tuleb neid kahte aspekti teaduse välisrahastuse juures vaadata väga selgelt eraldi. Puhas teadushapnik pärineb siiski raamprogrammidest.

Seda hapnikuvoolu saame ka usaldada – geograafilise neutraalsuse tõttu osutab ta igal pool väärtuslikele tegevustele ja tema puudumine paneb küsima, miks? Samal põhjusel on ta tegelikult meie jaoks piiramatu ressurss. Aga ainult siis, kui me oma napid vahendid pühendame sellele, et see hapnik meile võimalikult hästi kättesaadav oleks.

FP 7st oleme Euroopa komisjoni andmete põhjal saanud iga sisse pandud euro eest tagasi 1,66. Oleme Euroopa liidus selle näitajaga teisel kohal. Oleme ees Soomest, Rootsist, Hollandist. Meil ei ole karta midagi, ärme laseme struktuurivahendite kasutamisest tingitud probleemidel üle kanduda Horisondi rahastuse kasutamise suutlikkusele.

Parem kanname mõne investeeringu kohe maha, kui lubame sel avaldada negatiivset mõju tulevikus. Tühjalt seisev värskelt remonditud auditoorium või labor on palju väiksem probleem kui ruum, mis peaks tühjalt seisma, aga on tühja täis. Tühja sebivaid inimesi täis. Ilmselt leidub üleinvesteeritud mahtudele erasektoris rakendus, mis lõpuks võib kaasa aidata ka tehnoloogiasirdele.

Euroopa liidu haridus- ja teaduspoliitika põhieesmärkide täht-tähelt võtmine, osalemine ühtsel teadusturul komplekside ja piiranguteta, oma konkurentsieeliseid kasutades, sisemist konkurentsi vaos hoides ja omavahel koostööd tehes Eesti konkurentsieeliste jätkuvaks suurendamiseks – selles on lahendus. Mitte piirangutes, kapseldumises, omavahelises vägikaikaveos. Väike on ilus. Aga liiga väike lihtsalt nähtamatu.

Me liitusime Euroopa teaduspoliitikaga ja võib olla üldse kogu Euroopa liiduga selleks, et arengus järele jõuda (lisaks julgeolekuargumendile, mõistagi). Mida me tegema hakkame pärast seda, kui on järele

jõutud ja kuidas hakkame olema osa suuremast, sellele me ei mõelnud. On aeg korrigeerida seda mõtlemist, miks me üldse oleme Euroopa Liidus.

Teadlased peaksid siin olema kiiremad kohanejad kui ülejäänud ühiskond, mis ilmselt jääb doonorriikide abi oma põliseks õiguseks pidama veel pikaks ajaks, mõtlemata, mida doonorid selle abiga saavutada tahaksid. Täna tähelepanu eest.